

בס"ד, כ"ה ניסן התשפ"ו

מנחות צ"א – מקור חיוב הנסכים בקרבנות שונים

שאלות:

1. לכבשת השלמים של שבח נולד טלה, שבח רוצה להקריב אותו לעולה, צריך להביא גם נסכים?

חיוב נסכים בקרבן תודה ובקרבנות שאינם על חטא

הגמרא ממשיכה לדון ולהסביר את הלימודים של הברייתא מהעמוד הקודם, שדרשה את הפסוק בפרשת הנסכים כדי לברר איזה קרבנות טעונים נסכים.

○ הברייתא אמרה שהמקור לחיוב נסכים בקרבן תודה הוא מהמילים "או זָבַח".

■ הגמרא שואלת: למה צריך ריבוי מיוחד לתודה, הרי היא סוג של "זבח"?
הגמרא מתרצת שהיה מקום לחשוב שריבוי הלחם שמביאים בתודה (ארבעה מינים) מחליף את הצורך בנסכים, וזה שונה מ"איל נזיר", שגם הוא בא עם לחם ובכל זאת טעון נסכים, כי בתודה יש יותר סוגי לחם והיה מקום לחשוב שהוא מחליף את הנסכים.

○ הגמרא שואלת למה התורה כתבה בפירוש את המילה "עלה", הרי היא ממילא כלולה בביטוי "נָדָר אוּ בְנִדְבָה"?

■ הגמרא מתרצת שיש "כלל ופרט וכלל" בפסוק: הכלל הוא "אִשָּׁה לְדָ" (כל מה שעולה על האש), הפרט "לְפִלֵּא־נָדָר אוּ בְנִדְבָה", והכלל השני הוא "לְעֹשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ". לכן לומדים רק דברים שדומים לפרט בזה שהם לא באים על חטא.
בלי המילה "עולה", הלימוד הזה היה כולל את כל הקרבנות שלא באים על חטא (כמו בכור, מעשר ופסח) ומוציא רק את החטאת והאשם. לכן התורה כתבה "עולה" כדי למעט גם את הבכור, המעשר והפסח מחובת נסכים.

○ אחרי שהמילה "עולה" כלולה בפרט, הלימוד של הכלל פרט וכלל מרבה מקרים שדומים לעולה בזה שהם לא "חובה קבועה" מהתורה: ולדות קדשים ותמורתם, עולה שבאה מהמותרות (כסף שנשאר מהפרשה לקרבן כמו שראינו בדף הקודם), אשם שניתק לרעייה (בהמה שהופרשה לאשם ובעליה כבר התכפרו באחר, ששחט אותו לשם עולה) וזבחים שנשחטו שלא לשמם. כל אלו טעונים נסכים.

2. גיא מתנדב שני כבשים זהים לשני קרבנות עולה שלו, הוא חייב נסכים לכל אחד?

הלימוד מהמילה "או" בנסכים

אחרי שדרשנו את המילה "או זָבַח" לרבות את קרבן התודה לחיוב נסכים, הגמרא מבררת מה דורשים מכל המילים "או" שמופיעות בפסוקים של פרשת הנסכים:

○ בביטוי נדר אוּ בנדבה:

■ לפי רבי יאשיהו: המילה "או" באה לחלק ביניהם שגם אם הביא רק נדר לבד או רק נדבה לבד – הוא חייב בנסכים. ולא רק אם אדם מביא גם נדר וגם נדבה יחד.

- לפי **רבי יונתן**: שסובר שבדרך כלל לא חייבים להביא את שני הדברים (אלא אם כתוב "יחדיו"), המילה "או" באה ללמד שאפילו אם אדם מביא נדר ונדבה באותו זמן, הוא לא יכול להסתפק בסט אחד של נסכים לשניהם, אלא צריך להביא נסכים לכל אחד בנפרד.
 - מהריבויים או במועדיכם, עולה או זבח לפלא נדר או שלמים בפסוק בהמשך הפרשה: הגמרא לומדת שהיינו יכולים לחשוב שאם אדם מביא שני קרבנות עולה ושלמים ששניהם בנדר ואפילו שתי עולות אחד בנדר ואחד בנדבה, ואפילו שתי עולות בנדר, או שני שלמים בנדר שהכל אותו סוג יספיק להם סט אחד של נסכים, לכן כל הריבויים בפסוקים מדגישים שכל המקרים טעונים נסכים בנפרד.
 - הגמרא שואלת לפי **רבי יאשיה** שלמד מהמילים 'מן הבקר' למעט עוף, מה הוא לומד מהמילה 'או מן הצאן'? המילה "או" כאן מלמדת שאפילו אם הקרבנות הם מאותו המין ממש (למשל שני כבשים), עדיין חייבים להביא נסכים לכל אחד בנפרד.
 - בהמשך הפרשה כתוב על הנסכים 'כמספר אשר תעשו ככה תעשו לאחד כמספרם': הגמרא לומדת מהפסוק הזה שאפילו אם אדם מקריב את כל הקרבנות שלו בבת אחת, ולא אחד אחרי השני הוא חייב להביא לכל אחד את הנסכים האלו. המילה "לְאֶחָד" באה להדגיש שכל בהמה היא יחידה עצמאית לעניין נסכים.
- 3. שרה מביאה עולת יולדת לבית המקדש היא צריכה להביא גם נסכים?

נסכי חטאת ואשם של מצורע

- המשנה אמרה שחטאת ואשם של מצורע טעונים נסכים, בניגוד לחטאת ואשם רגילים. הגמרא מבררת את המקור לזה: מהפסוק בפרשת טהרת המצורע העשיר שאומר: "וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִימֵ סֵלֶת מִנַּחַח בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן". הגמרא לומדת מהפסוק "וְהֶעֱלָה הַכֹּהֵן אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה" שהמנחה הזו היא מנחה שבאה יחד עם הזבח (מנחת נסכים), ולא מנחה שבאה לבדה. ועדיין השאלה היא האם היא טעונה נסכי יין.
- הדין שגם יין נדרש נלמד מהפסוק בפרשת נסכים: "וַיֵּין לְנֹסֶךְ... תַּעֲשֶׂה עֲלֵי־הָעֹלָה אוּ לְזֶבַח לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד". מכיוון שהמילים 'עולה או זבח' מיותרות כי הן מופיעות כבר בתחילת פרשת הנסכים, דורשים אותן: "העלה": זו עולת מצורע, "זבח": זו חטאת מצורע, "או לזבח": זה אשם מצורע. ששלשתם טעונים נסכים.
 - הגמרא שואלת למה צריך ריבוי נפרד לחטאת ולאשם? למה לא ללמוד את שניהם מהמילה "זבח" (כמו שלומדים בניזיר)? ועונה שבמצורע שני הקרבנות האלו באים למטרות שונות: האשם בא "להכשיר" את המצורע ולהתיר לו להיכנס למחנה, והחטאת באה "לכפר" על החטא שלו. בגלל שהמטרות שונות, הם לא נלמדים מאותו ריבוי.
 - הגמרא גם דוחה את האפשרות שהריבוי מלמד על נסכים ששייכים לחטאת או לאשם של ניזיר כי הם לא טעונים נסכים. כי לומדים מהיקש באיל הניזיר, שיצא מכלל הקרבנות שהיה כלול בהם, בפסוק 'ואת האיל יעשה...ומנחתו ונסכו': כמו שאיל בא בנדר ונדבה, ככה רק קרבנות בניזיר שבאים בנדר ונדבה (כמו עולה ושלמים) טעונים נסכים, ואליהם מכוון הפסוק בניזיר 'ומנחתם ונסכיהם', אבל חטאת ואשם של ניזיר הם חובה ולא טעונים נסכים.

○ עולת יולדת והבהמה ה-11: הגמרא שואלת על הלימוד מעולה אולי הכוונה לעולת יולדת שטעונה נסכים? **אביי** מביא את דעת **רבי נתן** בברייתא שסוף הפסוק "לְכַבֵּשׁ הָאֶחָד": "לְכַבֵּשׁ": מרבה עולת יולדת לחיוב נסכים.

▪ "הָאֶחָד": בא לרבות את מעשר הבהמה ה-11 (כשאדם ספר את המעשר וקרא ל-11 בטעות "עשירי"). למרות שמעשר בהמה עצמו לא טעון נסכים, הבהמה ה-11 הזו (שקרבה כשלמים) כן טעונה נסכים. זה חידוש, כי לא מצאנו בכל התורה מקרה שבו ה"טפל" (הבהמה ה-11) חמור יותר מה"עיקר" (מעשר בהמה).

○ **רבא** מסביר אחרת שלא ניתן בכל מקרה לייחס את הריבויים לנזיר ויולדת כי המצורע הוא המקרה היחיד שבו אדם מביא שלושה קרבנות, ולכן ברור ששלושת הריבויים שבפסוק ("הַעֲלֵה", "או", "לְזַבַּח") מתייחסים אליו.

4. אבשלום הביא איל לשלמים והגזבר אמר לו שזה לא איל ולא כבש, זה יכול להיות?

נסכים באילו של אהרן ובדין ה'פלגס'

הגמרא דנה בריבויים נוספים בפרשת הנסכים:

○ הגמרא שואלת למה התורה כתבה "או לְאֵיל תַעֲשֶׂה מִנְחָה סֶלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרֵינִים", המילים 'או לאיל' מיותרות, כי כבר ידוע שמנחת איל היא שני עשרונים? **רב ששת** מסביר שהפסוק המיותר בא לרבות את ה"איל של אהרן ביום הכיפורים" לחיוב נסכים.

▪ הגמרא שואלת: למה צריך פסוק מיוחד, הרי כבר למדנו מהמילה "בְּמוֹעֲדֵיכֶם" שכל קרבנות במועדים טעונים נסכים? הגמרא מתרצת, שהיה מקום לחשוב ש"במועדיכם" מדבר רק על קרבנות ציבור, ואילו של אהרן הוא קרבן של יחיד".

▪ הגמרא מקשה הרי עולת יולדת היא קרבן יחיד וטעונה נסכים? ו**מתרצת**: שבעולת יולדת אין זמן קבוע להבאת הקרבן, והיינו יכולים לחשוב שקרבן יחיד שקבוע לו זמן כמו אילו של אהרון לא יטען נסכים.

○ המילה "או" בביטוי "או לְאֵיל" באה לרבות את ה"פלגס". שהוא כבש שנמצא בשלב ביניים – הוא כבר לא נחשב כבש (מתחת לגיל שנה) אבל הוא עוד לא נחשב איל גמור (בגיל 13 חודשים ויום). הדין הוא שמי שמקריב פלגס מביא עליו נסכים של איל (שהם גדולים יותר), למרות שהבהמה הזו לא פוטרת אותו אם הוא נדר להביא כבש או איל.

• **רבי יוחנן** אומר שהפלגס הוא "בריה בפני עצמה", ולכן צריך פסוק מיוחד ללמד שהנסכים שלו יהיו כמו של איל.

• **בר פדא** אומר שהפלגס הוא ספק כבש או איל. לדעתו, האדם מביא נסכי איל ומתנה: אם זה איל – אלו נסכיו, ואם זה כבש – חלק מהנסכים הם חובה והשאר הם נדבה. הגמרא מקשה על **בר פדא**: אם הפלגס הוא רק ספק, למה צריך פסוק בתורה כדי לרבות אותו? הרי לפני ד' אין ספקות, והגמרא נשארת בקושיה.

5. מה זה כבשה ומה זה רחלה?

השוואת הנסכים בתוך מיני הבהמות

הגמרא דורשת את הפסוק בפרשת הנסכים: "כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד אוּ לְאֵיל הָאֶחָד אוּ לְשֵׁה בְּכַבְּשִׁים אוּ בְּעִזִּים". שהוא לכאורה מיותר, כי כל המינים האלו כבר הוזכרו, שזה בא ללמד שדין הנסכים אחיד בתוך כל מין של בהמה, למרות ההבדלים בגיל או במין (זכר/נקבה):

○ לשור האחד: בגלל שראינו שהתורה מחלקת בין נסכי איל לנסכי כבש, היינו יכולים לחשוב שצריך לחלק גם בין נסכי פר (שור גדול) לבין נסכי עגל (שור קטן). לכן הפסוק אומר "לשור האחד" – שדין הנסכים שלהם שווה.

○ או לאיל האחד: בגלל שיש הבדל בין נסכי כבש (בן שנה) לאיל (בן שנתיים), היינו חושבים שיש הבדל גם בין איל בן שנתיים לאיל בן שלוש. הפסוק מלמד שכל מי שנקרא "איל" מביא נסכים שווים.

○ או לשה בכבשים: בגלל שיש הבדל בין כבש (זכר צעיר) לאיל (זכר בוגר), היינו חושבים שיש הבדל גם בין כבשה (נקבה צעירה) לרחלה (נקבה בוגרת). הפסוק מלמד שדין הנסכים שווה לכל נקבות הכבשים.

○ או בעזים: כדי שלא נחלק בין נסכי גדי (עז צעיר) לבין נסכי שעיר (עז בוגר), הפסוק מלמד שכל העיזים טעונות נסכים שווים.

רב פפא מספר שרבא בחן אותו בשאלה: מהו שיעור הנסכים של "רחלה" (כבשה בוגרת)? **רב פפא** ענה לו מהמשנה, שכל הצאן – בין אם הם גדולים או קטנים, ובין אם הם זכרים או נקבות – מביאים נסכים של כבש (עשרון סולת ורבע הין שמן ויין). המקרה היחיד בצאן שבו הנסכים גדולים יותר הוא האיל (זכר בן שנתיים).